

Bergen kommune
v/ Byrådsavd. for klima, kultur og næring

Bergen 14. desember 2015

Høringsinnspill til *Grønn strategi – Klima- og energihandlingsplan for Bergen 2015*

Naturvernforbundet Hordaland viser til forslag om ny Klima- og energihandlingsplan for Bergen og takker for utsatt frist.

Overordnede bemerkninger til strategien

All menneskelig aktivitet må bidra til å sikre mangfold og naturens produksjonsevne. Det innebærer blant annet å unngå klimaendringer, tap av naturmangfold og arter, svekking av det stratosfæriske ozonlaget, havforsuring, biogeokjemisk flyt (fosfor og nitrogensykluser), landendringer, tap av ferskvatn, atmosfæriske partikler som påvirker klima og organismer og nye stoff som organisk forurensing, mikroplast, radioaktive- og nanomateriale.

Klimakrisen viser at påkjenningene samfunnet har påført naturen, er uholdbare og utgjør en betydelig risiko for både matproduksjon og alminnelig sikkerhet. Menneskelig forbruk av energi og ressurser må la seg kombinere med å ivareta naturmangfoldet og naturens produksjonsevne. Grunnlovens §112b gir Statens myndigheter et selvstendig ansvar for å sikre en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Dette ansvaret må også ivaretas av kommunene og synliggjøres i *Grønn strategi*.

Bærekraftig utvikling innebærer både økologisk, sosiale og økonomiske hensyn. Uten god faglig kompetanse kan noe som framstår som en god løsning på et område, skape nye miljøproblemer på andre områder. Derfor må alle tiltak vurderes ut fra et helhetlig perspektiv av og bli behandlet av uavhengige fagfolk og deres råd må i hensyntas. Vi etterlyser tydelige kjøreregler for hvordan tiltakene i planen skal sikres gjennomført, slik at administrasjon og politikere uavhengig av bakgrunn, fagområde og ståsted kan fatte vedtak innenfor naturens rammer.

Ofte kan det være uklart hva bærekraftig utvikling innebærer i praksis. Det er derfor nødvendig at Grønn strategi definerer hvilke prinsipp som gjelder for bærekraftig utvikling og hvordan disse prinsippene ivaretas gjennom hele kommunens virksomhet.

Klima- og energiplanen må være overordnet alle andre planer i kommunen og inkludere årlige målsettinger for bærekraftig utvikling. Representative indikatorer innen klima, forurensing, naturmangfold osv. må sammenstilles og legges til grunn

for utarbeidelse av årlige handlingsplaner. Målsettingene og tiltakene må dessuten inkluderes i kommuneplanens arealdel, samt regulerings-, transport-, energi-, avfalls- innkjøps- og miljøplaner for Bergen kommune. Det bør utvikles karbondioksydutslippbudsjett for alle vesentlige utbyggingsplaner og prosjekter som skal vedtas. Her må hensyn til klima og naturmangfold være overordnet andre hensyn. Vi kan ikke fortsette utviklingen der kommunen gir støtte til å gjennomføre planer og prosjekter som øker - istedet for å redusere - klimagassutslippene. Det er viktig at kommunen tilrettelegger for at klimatiltak lønner seg også i et kort tidsperspektiv.

Bergen kommune har gjort en betydelig egen miljøinnsats over flere år. Det er viktig å synliggjøre dette og samtidig legge tilrette for klimakutt som ligger foran dagens forskriftskrav. Som en betydelig arbeidsplass, tjenesteleverandør, byggeier og forvalter, har Bergen kommune anledning til å gjøre viktige klimavalg i hele sin virksomhet. Dette vil kunne motivere andre til å gjøre tilsvarende grep, og bane vei for et mer bærekraftig og grønt marked.

De foregående klimaplanene vedtatt av Bergen kommune har inkludert flere gode målsettinger, men har dessverre manglet ressurser og konkretisering for hva som skal gjennomføres innen perioden politikerne er valgt for. Skal *Grønn strategi* hjelpe Bergen på veien til et bærekraftig grønt skifte, må planen konkretiseres og tilføres ressurser.

Behovet for vesentlig reduksjoner i klimagassutslippene og gjennomføring av et bærekraftig grønt skifte i Bergen er betydelig. Dette skjer ikke ved å unnlate å omtale vesentlige klimagassutslipp som flytrafikken på Flesland. Vi vil derfor være krystallklare på at en klimaplan for Bergen må forholde seg til, beskrive og legge en plan for å redusere de utslippene som hele transportsektoren representerer - inkludert fly- og skipstrafikken. Det bør også legges en plan for hvordan klimagassutslipp fra alle former for forbruk kan inkluderes.

Vi har følgende konkrete innspill til hvert av områdene i planen:

Punkt 3 - det grønne skiftet

Overordnet

Klimatoppmøtet i Paris vedtok nylig at den globale gjennomsnittstemperaturen bør begrenses til 1,5 grader. Det innebærer at klimagassutslippene i Norge må reduseres fra dagens 11 tonn pr. innbygger pr. år til nærmere 1 tonn pr. innbygger innen 2050. Derfor viktig at klimagassutslippene i Bergen tar sikte på nullutslipp i 2050 og at dette inkluderer utslipp fra alle sektorer.

Kommunen som planlegger, tilrettelegger og motivator

Grønn strategi har omtalt klimaprojektet *Oljefri Bergen og Hordaland*, som Bergen kommune var med på å etablere sammen med Naturvernforbundet i 2008. Siden den gang har prosjektet gitt innbyggere uavhengig kunnskap og kontakt med tilbydere av klimavennlige løsninger i Bergen og flere andre steder i landet.

Naturvernforbundet samarbeider også med Bergen kommune om pilotprosjektet "Energismart bolig Hordaland" og "Prøvekjøre el-sykkel". Den siste evalueringen av

“Prøvekjøre el-sykkel” viste at 30 prosent av deltakerene endret sine reisevaner etter å ha prøvekjørt el-sykkel i en uke. Ville vært positivt om de klimatiltak Bergen kommune gjennomfører også omtales i Grønn strategi.

Det forrige byrådets forslag til klima- og energihandlingsplan, manglet en tydelig strategi for utvikling av et grønt næringsliv. At det nye byrådet har samlet klima, næring og kultur i samme byrådsavdeling, kan gjøre det lettere å sette klima og naturhensyn som grunnlag for bærekraftig næringsutvikling.

I punkt 3.3 “Bredt samarbeid” står *Business region Bergen* oppført som medlem av *Energiforum*. Dette stemmer ikke. Derimot er Naturvernforbundet Hordaland en av flere deltakere i forumet.

Kommunen som virksomhet

Grønn strategi gir få konkrete forslag til hvordan Bergen kommune skal gjennomføre klimakutt og bidra til det grønne skiftet i sin egen virksomhet. Naturvernforbundet Hordaland mener at klimakutt fra kommunens egen virksomhet må inkluderes. Vi mener også at Bergen kommune må strekke seg lenger enn hva planen legger opp til for andre aktører, for å være en motivator for klimakutt hos innbyggere og næringsliv.

Kommunens innkjøp av tjenester

Bergen kommune må bruke sin innkjøpsmakt til å velge klimavennlig, energismart, økologisk og kortreist fremfor bare økonomisk og kortsiktig. Dette må gjelde for alle typer innkjøp. Dette kan også støtte utviklingen av lokal teknologi og lokale tjenester, og slik bidra til det grønne skiftet.

Kommunen som eier og investor

Som eier må Bergen kommune strekke seg langt for å sørge for at selskapet følger ambisjonene i klimaplanen. Som investor må Bergen kommune, samt kommunens pensjonsfond, selge seg ut av all fossil og miljøskadelig virksomhet.

Punkt 4. “Transport og mobilitet”

Overordnet

Forslag til grønn strategi har for svak vektlegging av tiltak for å redusere transportomfanget i Bergen. Klimahandlingsplanen bør formulere noen konkrete, overordnede målsettinger for dette arbeidet, som også inkluderes i kommuneplanens arealdel (KPA).

Kommunen som planlegger

- Det er viktig at KPA ikke gir økt transportbehov og økte utslipp.
- Sykkelveinett i sentrum og til bydelene må være ferdig i 2020 i egne, trygge og godt synlige traséer.
- Antall parkeringsplasser må reduseres med 10 prosent årlig både i sentrum og i bydelene for å redusere bruk av personbil. Parkeringsavgiftene må økes.
- Bybanen må planlegges både til Åsane og Fyllingsdalen/Storvatnet og bygges innen 2025. Det må også planlegges lynlinjer fra sentrum til Loddefjord og Sotra samt Åsane-Klauvaneset som er bygget innen 2030.

- Personbilkapasiteten må ikke økes i regionen. Dette innebærer at ingen flere motorveier må bygges.
- På dagens 4-felts motorveier omgjøres to av feltene til kollektivfelt. Om det av trafiksikkerhetsmessige årsaker er nødvendig å redusere farten på veiene på grunn av dette, settes fartsgrensen ned.
- Ingen rullebane 2 på Flesland.
- Skal alle båter tilbys landstrøm i Bergen i 2020, som omtalt i planen, trengs det mer enn to ladepunkter. Vi forventer at kommunen ber Bergen havn tilrettelegge for dette og innretter havneavgiftene deretter.

Kommunen som motivator og tilrettelegger

- Bergen kommune går sammen med Hordaland fylkeskommune og nabokommunene for å utvikle en felles plan for miljøvennlig fortetting og korte reiser.
- Fortsette arbeidet med å fremme bærekraftig mobilitet som el-bildeling, turdeling, sykling/el-sykling og kollektivtransport.
- Kommunen bør også ta initiativ til en dialog med skipseiere for hvordan bransjen kan få flere nullutslippsfartøy.
- Legge til rette for et tilstrekkelig antall ladestasjoner og hydrogenstasjoner for tynge kjøretøy og skip.
- Ta initiativ til at ny bymiljøpakke også inkluderer finansiering av langsiktig holdningsskapende for bærekraftig mobilitet.
- Ta initiativ til ny bompengepakke som istedet for dyr veiutbygging heller finansierer tiltak for gående, syklende og kollektivt reisende. Eksempler på tiltak: bedre framkommelighet for kollektivtrafikk, stoppested for reisende med tak, trygge og effektive sykkelveier som er atskilt fra andre reisende, langsiktig holdningsskapende for bærekraftig mobilitet.
- Høy og effektiv veiprisning bør innføres samtidig med miljødifferensiering.
- Jobbe for at Hordaland fylkeskommune innfører fossilfri kollektivtransport innen 2025.
- Bidra til at varetransporten blir fossilfri innen 2025.

Kommunen som virksomhet

- Redusere fossile utslipp fra transport i egen virksomhet med 50 prosent innen 2020.
- Hele Bergen kommunes bilpark skal være elektrisk fra 2020, og sykler og el-sykler skal tas i bruk på korte reiser, f.eks i hjemmesykepleien og hjemmetjenesten.
- Utbygging av infrastruktur - ladestasjoner for el-biler.
- Bidra til at ansatte velger bærekraftig transport til jobb. Gjøre parkering dyrt og lite fordelaktig.
- Redusere bruken av tjenestereiser med fly.

Punkt 5: “Energibruk i bygg”

Overordnet

Den mest miljøvennlige energien er den som ikke blir brukt. Det er derfor essensielt å tilrettelegge for energiforbruk som kan brukes til å fase ut fossil energi.

Naturvernforbundet mener at energiforbruket i Bergen bør reduseres med 20 prosent innen 2020. Kommunen har her et særskilt ansvar for å sørge for energirehabilitering i egen bygningsmasse. For å nå målene er det behov for å lage et energibudsjett, med konkrete årlige tiltak.

Kommunen som planmyndighet

- *Grønn strategi* må legge rammer for kommuneplanens arealdel, og stille krav tilfortetting, funksjonsblanding og tilgang til grønt- og fritidsområder. Fortetting planlegges særlig langs bybanetraseer.
- Alle nye bolig- eller næringsprosjekter må bygges i gangavstand til godt utbygde buss- eller bybanestopp.
- Det skal ikke planlegges eller bygges flere bilbaserte boligprosjekter/kjøpesentre, eller andre prosjekter som vil generere transportbehov og klimagassutslipp.
- Det bør stilles krav om at minst 10 prosent av utbyggingsprosjektene i kommunen har lavere energiforbruk enn teknisk forskrift. Eksempelvis plussenergibygninger, bruk av grønne tak, bærekraftige materialer eller innovativ og klimasmart teknologi.
- Kommunen må legge til rette for lokal matproduksjon og forhindre at matjord forsvinner.
- Minst 10 bolig eller næringsområder miljøsertifiseres etter f.eks BREAM Communities innen 2020.

Kommunen som motivator og tilrettelegger

- Det må stilles krav til at fjernvarmen er fossilfri innen 2020.
- Stiller arealer til disposisjon i egen bygningsmasse der det kan etableres lokale solvarme eller solstrømsanlegg.
- Legge til rette for fellesløsninger for energismarte varm- og kjølesystemer.
- Finne gode områder der det kan bores energibrønner for oppvarming og kjøling av bygninger.
- Grønn etat må bidra til å ivareta og styrke det biologiske mangfoldet lokalt med fokus på nytteplanter, biologisk mangfold og planter som tiltrekker seg insekter, fugler og dyr.
- Legge til rette for at flere tar i bruk grønne leiekontrakter for energieffektive investeringer. Som leietaker bør Bergen kommune også etterspørre dette.
- Bidra til å gjøre det lettere for innbyggerne å spare energi.
- Bidra til å styrke markedet for klimavennlige løsninger.
- Gjøre energisparingsløsninger og kompetente virksomheter bedre kjent og få flere innbyggere til å spare energi gjennom “Energismart bolig Hordaland” i samarbeid med blant annet Naturvernforbundet.

Kommunen som utbygger

- Alle kommunale nybygg må bygges etter pluss-energiprinsippet, slik at byggene produserer mer energi enn de bruker i sin levetid.
- Alle nye byggeprosjekter skal ha livsløpsanalyser og kommunen må prioritere miljøvennlige materialer i alle nye bygg.
- Alle nye prosjekter skal ha solenergi og/eller grønne tak. En satsing på grønne tak vil også være et tiltak for å redusere belastningen på avløpsnett.
- Minst 20 prosent av byggene skal være BREEAM-sertifisert med minst nivået "Meget bra".

Kommunen som byggeier

- Redusere energiforbruket i egne bygg med 20% innen 2020.
- Erstatte all fossil oljefyring innen 2018, og all fossil oppvarming innen 2020.
- Energiledelse, med gode systemer for energioppfølging og SD-anlegg i hele kommunens bygningsmasse må også være på plass innen 2020.
- Dersom kommunen selv ikke klarer å kutte eget energiforbruk, må de utlyse energisparekontrakter (EPC) slik at andre kan hjelpe dem med gjennomføringen.
- Montere solfangere på offentlige bygg med vesentlig varmtvannsforbruk og bidra til utviklingen av en solenerginæring i Bergen.
- Sertifisere 10 av sine bygg med BREEAM In-Use innenfor alle bygningskategorier (som definert i NS 3031 med unntak av sykehus) innen 2030 (110 bygg).

Punkt 6: "Forbruksmønster, avfall og ressurser"

Overordnet

En betydelig andel av våre reelle klimagassutslipp kommer fra materielt forbruk, som belastes produsentlandene. Naturvernforbundet Hordaland ønsker at disse utslippene i større grad skal reflekteres i klimaplanen.

Klimagassutslippene knyttet til kjøttproduksjon er også betydelige, men dette temaet er ikke omtalt i *Grønn strategi*. Her er det viktig at kommunen tar en offensiv rolle.

Samtidig bør kommunen ta initiativ til at matavfallet gjenvinnes, andelen materialgjenvinning stiger og at klimagassutslippene og forurensningen fra byens forbrenningsanlegg blir samlet inn og deponert.

Kommunen som myndighet

- Avfallsforbrenningsanlegget i Bergen må tilrettelegges for karbonfangst og lagring innen 2020. Det må ikke bygges ut mer kapasitet til forbrenning av avfall.
- Dagens forbrenningsanlegget må gjøres mer energieffektivt med blant annet økt strømproduksjon fra sommerlast.
- Kommunen må sørge for innsamling av matavfall innen 2020. Biogassanlegget fra kloakkslam må kunne ta i mot matavfall fra husholdningene, industrikjøkken i Bergen og matavfall fra butikker innen 2020.

- Kommunen bør bruke avgiftssystemet slik at det lønner seg å kildesortere riktig og instruere BIR om å hjelpe innbyggerne med å informasjon om hvor de finner utstyr som gjøre kildesortering enklere.

Kommunen som motivator og tilrettelegger

- Samarbeide med andre aktører som kan bidra til å utvikle kjøreregler for å redusere avfallsmengden fra unødvendig emballasje, og legge til rette for økt delings- og reparasjonskultur.
- Samarbeide med miljøorganisasjoner og andre for å inspirere flere til å redusere forbruket, reparere og bruke videre. Miljøkostnaden ved ulike produkter bør komme tydeligere frem og reflekteres i prisen.
- Kommunen må tilrettelegge for økologisk og lokal matproduksjon og drive stimulere til holdningsskapende arbeid.
- Kommunen må legge til rette for økt grad av materialgjenvinning, og at den skjer lokalt. Transport av avfall gir store klimagassutslipp.

Kommunen som virksomhet

- Krav om LCA-analyser på alle anskaffelser. Dette vil bidra til at flere leverandører etablerer systemer for LCA-rapportering, og gjør at kommunen i alle deler av virksomheten kan velger klimasmarte produkter og løsninger.
- All mat som kjøpes inn av Bergen kommune skal være økologisk når det finnes økologiske alternativer.
- I Bergen kommune bør det serveres vegetarisk mat i alle institusjoner og virksomheter. Antall kjøttfrie og vegetardager bør økes raskt og det bør alltid være vegetariske alternativ på menyen i alle kommunens institusjoner og kantiner.

Punkt 7: “Tilpasning til klimaendringer”

Overordnet

Kapittelet om tilpasning til klimaendringer bør også konkretiseres. Det mangler informasjon om sluttdato om en rekke tiltak. Det mangler også informasjon om tiltakenes mål og hvordan kommunen skal delta i prosjektene. Mål og metode for det enkelte tiltak bør føres opp slik at det kan etterprøves. Dersom det finnes dokumentasjon på prosjektenes effekt fra andre steder, er det positivt å opplyse om dette.

Naturvernforbundet Hordalands klima- og transportgruppe har bidratt til denne uttalelsen gjennom sin visjon for Gode, grønne Bergen som vedlegges denne uttalelsen. Visjonen lastes ned fra <http://bit.ly/godegronnebergen>

Dessuten har nestleder Siri Vatsø Haugum og Eirik Hodnes bidratt, sammen med prosjektkoordinator Mona Maria Løberg.

Med vennlig
NATURVERNFORBUNDET HORDALAND

Nils Tore Skogland
Daglig leder

Silje Østerbø
Prosjektansvarlig